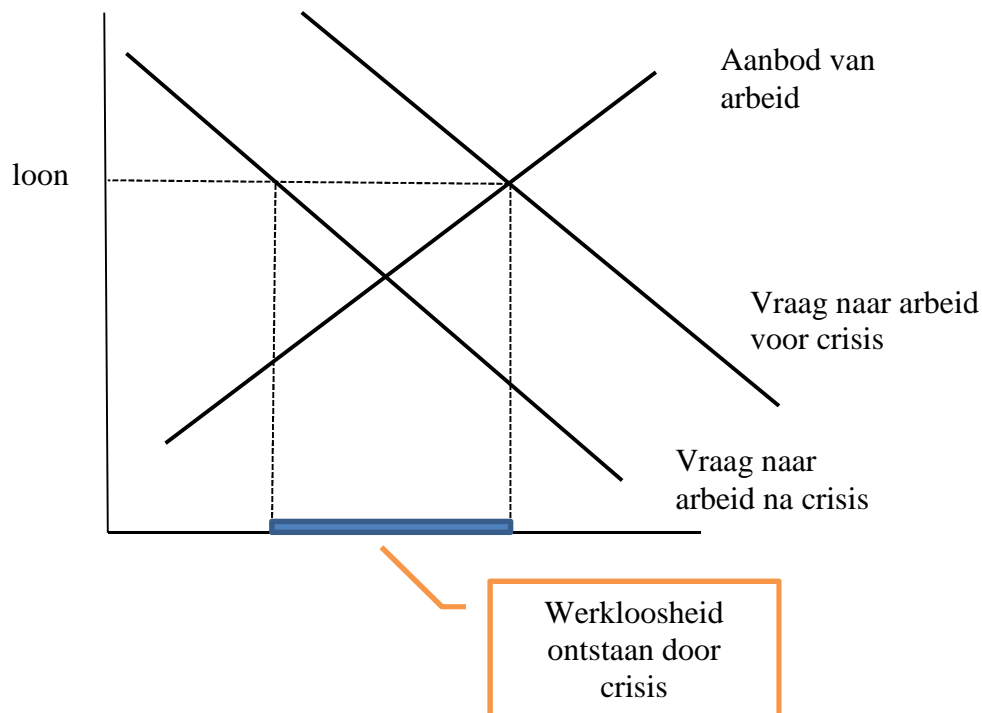

Arbeidsmarkt 5

1. Loonflexibiliteit betekent dat de lonen snel kunnen veranderen als gevolg veranderende economische omstandigheden. De arbeidsmarkt kan dan sneller herstellen. Leg dit uit.

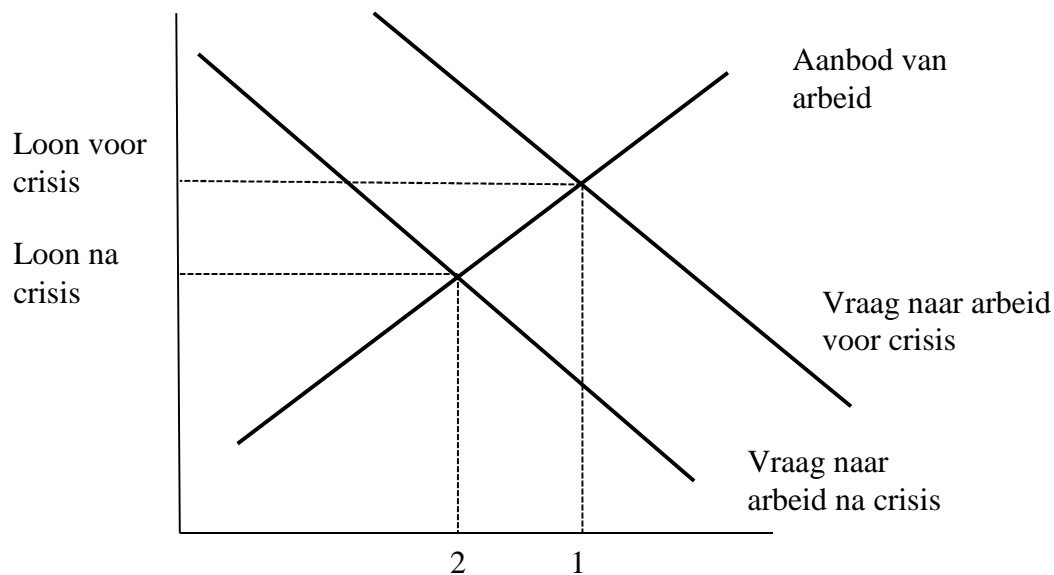
Als er door een verslechterende economische situatie werkloosheid ontstaat zal er bij flexibiliteit van de lonen een loondaling ontstaan die er voor zorgt dat er meer arbeiders gevraagd worden waardoor de werkloosheid weer daalt.

2. Laat dit zien met behulp van een grafiek waarin vraag en aanbod van arbeid zijn getekend.

Toelichting: door de crisis is er een kleinere vraag naar arbeid. Als de lonen niet dalen ontstaat hierdoor werkloosheid.

3. Laat zien in de grafiek dat wanneer de lonen wel flexibel zijn de werkloosheid niet zal optreden.

- 1 = werkgelegenheid voor de crisis
 2 = werkgelegenheid na de crisis en de loondaling

Toelichting: Door de crisis is de vraag naar arbeid gedaald. Het loon is echter ook gedaald. Er ontstaat geen werkloosheid. Wel is de werkgelegenheid gedaald.

4. Leg uit dat door de flexibele lonen er weliswaar geen werkloosheid meer is maar dat deels om een wrange reden is.

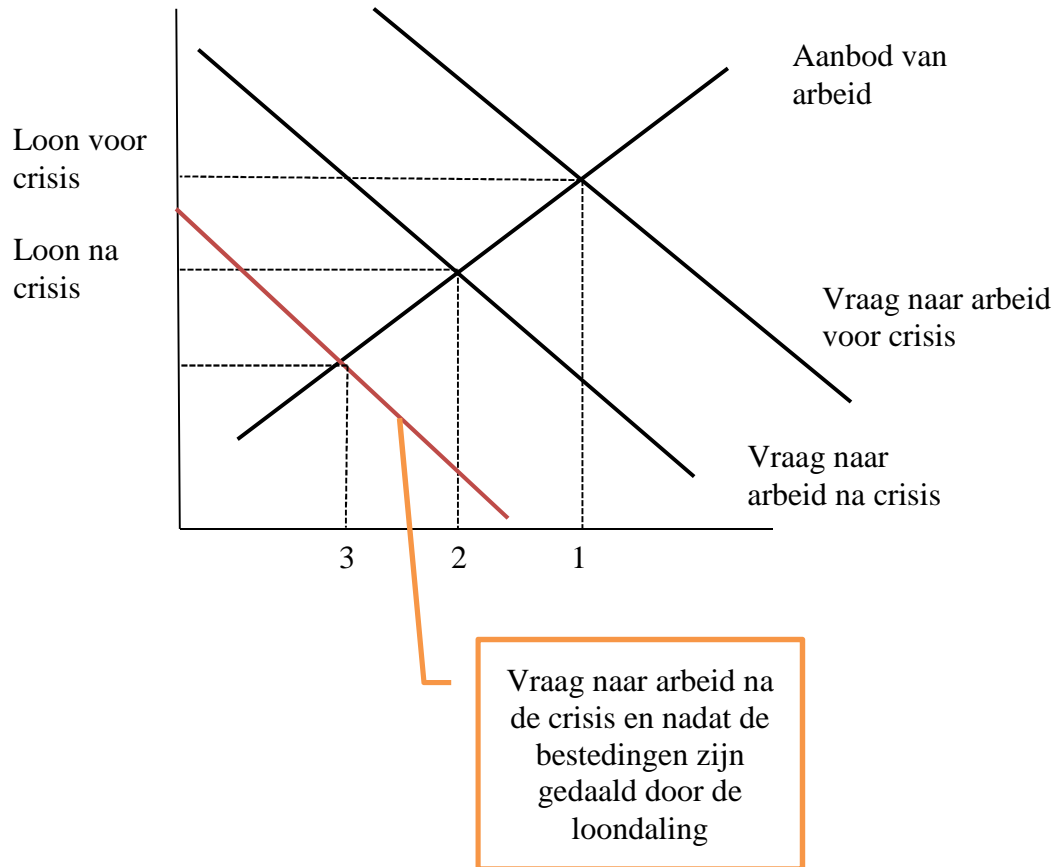
De grafiek laat zien dat als de lonen dalen er twee effecten ontstaan waardoor de werkloosheid verdwijnt. Ten eerste neemt de gevraagde hoeveelheid arbeid toe (de gunstige reden). Maar daarnaast neemt ook het aanbod van arbeid af (de wrange reden). Het aanbod van arbeid neemt af omdat het loon zo laag is geworden dat mensen het niet meer aantrekkelijk vinden zich aan te bieden op de arbeidsmarkt.

5. De lage lonen hebben nog een ander nadelig effect op de economie. Welke nadelig effect is dit?

Door de lage lonen nemen de bestedingen af. Dit betekent een daling van de effectieve vraag en daardoor een daling van het BBP.

6. Wat betekent deze daling van het BBP voor de vraag naar arbeid?

Door de daling van het BBP neemt de vraag naar arbeid nog verder af. De onderstaande grafiek laat dit hele proces zien.

Toelichting: de werkgelegenheid is nu gedaald van 2 naar 3. Dit komt omdat de bestedingen zijn gedaald vanwege de eerdere loondaling.

7. In hoeverre heeft prijsinflatie een effect op de lonen?

Als er inflatie optreedt en de prijzen dus stijgen zullen de vakbonden bij de cao onderhandelingen prijscompensatie eisen. Dit betekent dat zij willen dat de lonen meestijgen met de prijzen.

8. Leg uit hoe hierdoor een loon-prijs-spiraal kan ontstaan.

Als de werknemers door middel van hun vakbond een hoger loon hebben weten te bewerkstelligen zullen de werkgevers geconfronteerd worden met hogere loonkosten. De werkgevers zullen deze hogere kosten doorberekenen in de prijs van het product. Maar dat betekent opnieuw een prijsstijging en dus zullen de vakbonden weer een loonsverhoging eisen bij de cao onderhandelingen.

9. Wat zijn cao onderhandelingen?

Een cao is een collectieve arbeidsovereenkomst. Eens per jaar wordt er per bedrijfstak onderhandeld over de primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden. Deze onderhandelingen vinden plaats tussen werkgeversorganisaties en vakbonden.

10. Wat wordt bedoeld met het algemeen verbindend verklaren van een cao?

De minister van Sociale Zaken kan een cao algemeen verbindend verklaren. Daarmee geldt de cao voor alle bedrijven uit een bedrijfstak. Ook voor de bedrijven die niet betrokken waren bij de onderhandelingen.

11. Wat zijn primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden?

Primaire arbeidsvoorwaarden betreffen het loon en de arbeidstijd alsook de vakantieregeling. Secundaire voorwaarden betreffen reiskostenvergoeding, auto van de zaak e.d.

12. Voor Nederland is berekend dat het effect van 1% inflatie op de procentuele loonstijging gelijk is aan + 0,6. In Frankrijk is dat + 0,7. In welk land heeft prijsinflatie het grootste effect op de reële loonontwikkeling?

In Nederland. Immers de inflatie wordt in Nederland minder sterk doorberekend in de lonen dan in Frankrijk. Dit betekent dat de reële lonen in Nederland sterker dalen dan in Frankrijk.

13. Verder is gegeven dat in Nederland het effect van een stijging van het werkloosheidspercentage met 1% punt gelijk is aan - 1,10 % punt op de loonstijging. In Frankrijk is dat - 0,75 % punt. Verklaar het negatieve verband.

Een stijging van de werkloosheid zal een daling van het loon tot gevolg hebben. Immers de werknemers zullen nu veel eerder genoegen nemen met een lager loon. Zij lopen immers het risico ontslagen te worden.

(Let op: niet alleen antwoorden dat de lonen dalen als de werkloosheid toeneemt. Daar moet je juist een argument voor geven.)

14. In een bepaalde periode steeg het werkloosheidspercentage in Nederland van 3% tot 6,5%. De inflatie bedroeg in deze periode 2,3%. Bereken het effect van inflatie en werkloosheid op de procentuele loonstijging in Nederland.

De verandering van de procentuele loonstijging is:

$$(0,6 \times 2,3) + (- 1,10 \times 3,5) = 1,38 - 3,85 = - 2,47$$

Dit betekent dat de procentuele loonstijging 2,47% punt minder is vanwege de inflatie en de stijging van het werkloosheidspercentage.

15. Hoeveel zou het in Frankrijk geweest zijn als daar eenzelfde stijging van het werkloosheidspercentage was geweest en een even grote inflatie?

$$(0,7 \times 2,3) + (- 0,75 \times 3,5) = 1,61 - 2,625 = - 1,015$$

16. Wat is het verschil tussen een stijging van bijvoorbeeld 2% en 2% punt?

Als bijvoorbeeld een werkloosheidspercentage van 10% stijgt met 2% dan wordt het 10,2%.
Namelijk $10 \times 1,02 = 10,2$.

Maar als hetzelfde percentage met 2% punt stijgt wordt het 12%.
Namelijk $10 + 2 = 12$

17. Een econoom verwacht dat in de toekomst de macht van de vakbonden minder zal worden. Zal het effect van een stijging van het werkloosheidspercentage op de loonstijging groter of kleiner worden?

Het effect van een stijging van het werkloosheidspercentage op de loonstijging zal groter worden omdat de werknemers nu minder macht hebben en hun onderlinge concurrentie de loonstijging sterker onder druk zal zetten. De lonen zullen dus minder sterk stijgen.

18. Investerings kunnen de werkgelegenheid in een land vergroten of verkleinen. Hoe kunnen investeringen de werkgelegenheid vergroten?

Als bedrijven investeren stijgt het BBP. Immers de kapitaalgoederen moeten worden geproduceerd. Via de multiplier geeft dit zelfs een grotere stijging van het BBP dan op grond van alleen de investeringen nodig was.

Daarnaast leiden de investeringen tot een grotere productiecapaciteit. De structurele werkloosheid kan hierdoor verdwijnen (immers mensen die werkloos waren vanwege een gebrek aan kapitaal kunnen nu aan het werk).

19. Hoe kunnen investeringen leiden tot minder werkgelegenheid?

Als er diepte investeringen worden gepleegd worden er arbeidsbesparende machines gekocht. Arbeiders worden dan vervangen door machines en de werkgelegenheid neemt af.

20. Wat gebeurt er met de arbeidsproductiviteit bij diepte investeringen?

Diepte investeringen verhogen de arbeidsproductiviteit. Immers dezelfde productie of meer komt tot stand met minder arbeiders. De productie per arbeider stijgt dus.

Bij breedte investeringen blijft de arbeidsproductiviteit gelijk. Immers er kan nu meer worden geproduceerd maar er zijn ook meer arbeiders nodig. Bij breedte investeringen worden er meer machines aangeschaft maar die machines hebben evenveel arbeiders nodig als de oude machines. Bij breedte investeringen blijft de kapitaalintensiteit (verhouding kapitaal, arbeid) hetzelfde. Bij diepte investeringen gaat de kapitaal intensiteit omhoog.